
بیستمین سال وفات
عباس اقبال آشتیانی

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران

۲۱ بهمن ۱۳۵۴

بیستمین سال وفات
عباس اقبال آشتیانی

اسکی شد

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران

۲۱ مهر ۱۳۵۴

انتشارات کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

- ۱- فهرست نمایشگاه نسخه‌های خطی (۱۳۵۰) ۱۵۰ ریال
- ۲- اسناد مربوط به روابط تاریخی ایران و جمهوری ونیز (۱۳۵۲) ۱۰۰ ریال
- ۳- کتابداری (دفتر چهارم) (۱۳۵۲) ۲۰۰ ریال
- ۴- سرعنوان موضوعی : حسین بنی‌آدم (۱۳۵۲) ۱۵۰ ریال
- ۵- فهرست میکروفیلم‌های کتابخانه مرکزی : محمد تقی دانش‌پژوه
(جلد دوم) (۱۳۵۳) ۲۵۰ ریال
- ۶- فهرست روزنامه‌های فارسی مربوط به سالهای ۱۲۶۷ قمری تا ۱۳۲۰ شمسی
تألیف حسن سلطانی ۲۰۰ ریال
- ۷- کتابداری (دفتر پنجم)

در دست تهیه و زیر چاپ

۸- فهرست ترتیبی و موضوعی مجموعه نسخه‌های خطی اهدائی سید محمد مشکوة
(چاپ تلخیصی توسط محمد شیروانی)

- فهرست عکس رجال و مناظر (تهیه شده توسط دکتر حسین محبوبی اردکانی)

۹- فهرست پایان نامه‌های تحصیلی فارغ‌التحصیلان دانشگاه تهران از ابتدا تا سال ۱۳۵۳
(زیر نظر حسین بنی‌آدم)

۱۰- فهرست عکسهای نسخه‌های خطی (توسط محمد شیروانی)

۱۱- امیر کبیر و دارالفنون (مجموعه خطابه‌های ایراد شده در مجلس بزرگ)

۱۲- مجموعه خطابه‌های درباره فارابی

گذاشت

۱۴- لطائف الحقائق (از آثار رشیدالدین فضل‌الله همدانی)

برنامهٔ سخنرانی

۲۱ بهمن ۱۳۵۴ در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

مجتبی مینوی عباس اقبال معلم نمونه

دکتر محمود نجم آبادی استاد عباس اقبال

سید محمد محیط طباطبائی اقبال و مطبوعات

حبیب یغمائی خاطراتی از استاد اقبال

شرح احوال و فهرست آثار

عباس اقبال

(۱۳۱۴ ق. - ۱۳۳۴ ش. ۰)

اقبال در سال ۱۳۱۴ قمری در خاندانی پیشه‌ور از مردم آشتیان زاده شد. چند سال از دوران کودکی او به‌دروودگری گذشت. اما شور و شوق فطری و جوهر گرانقدر ذاتی که در نهاد آن نوجوان جوش میزد او را به مکتب کشانید. بدینگونه نوجوانی از خانواده‌ای تنگ‌مایه و دور افتاده به سرپرستی و معاضدت مرحوم شیخ مرتضی نجم آبادی به تحصیل علم پرداخت و در کوتاه‌ترین زمان ممکن از تحصیل فراغ حاصل کرد.

پس از آنکه دوره دارالفنون را پیاپیان برد چون از جوانان همدوره خود داناتر و پر شورتر بود به معاونت کتابخانه معارف (که در همان مدرسه دارالفنون بنیاد گرفته بود) برگمارده شد. همچنین از او خواستند تا در آن مدرسه به تدریس زبان فارسی بپردازد.

پس از آن روز کار، در اغلب مدارس معروف تهران درس می‌گفت. در دارالمعلمین عالی زبان فارسی و در مدرسهٔ سیاسی و مدرسهٔ نظام تاریخ و جغرافیا تدریس می‌کرد.

اقبال بسبب آنکه در مدرسهٔ نظام درس می‌گفت در سال ۱۳۰۴ بسمت منشی هیأت نظامی ایرانی پیاریس رفت. در پیاریس به تحصیل علم پرداخت و از «سربن» درجهٔ لیسانس در ادبیات گرفت.

از هنگامی که معاونت کتابخانهٔ معارف را داشت با مشاهیر دانشمندان روز کار خود که در تهران محفل انس و بحث داشتند آشنائی یافت. مدتی باملك الشعراء بهار ورشید یاسمی و سردار معظم تیمورتاش و سعید نفیسی همنشین بود و مجلهٔ «دانشکده» به‌همت آنان نشر می‌شد. زمانی با محمدعلی فروغی و ابوالحسن فروغی و غلامحسین رهنما و عبدالعظیم قریب همکاری داشت و مجلهٔ «فروغ تربیت» را چاپ می‌کردند. شهرت نویسندگی اقبال از این دو مجله بر خاست و هر کس که با ادب فارسی آشنا بود و مجلات آن روز کار را می‌خواند اقبال را می‌شناخت.

اقبال هنگامی که به پیاریس رفت با میرزا محمدخان فروزینی آشنا شد. از همان هنگام دوستی گرا نقدر و همیشگی میان آن دو دانشمند پدید آمد که تا مرگ با آنان همراه بود.

قزوینی اقبال را از روی آثاری که در تهران انتشار داده بود میشناخت. بیگمان دوستی و همنشینی مرحوم قزوینی درمایه گرفتن اقبال بسیار مؤثر افتاد. اقبال پس از بازگشت از اروپا باستادی دانشگاه انتخاب شد و در فرهنگستان ایران نیز از اعضا پیوسته بود.

در سال ۱۳۲۴ شوق خدمتگزاری بزبان و ادبیات فارسی اقبال را بر آن داشت که مجله‌ای در زمینه تحقیق در مسائل مختلف مربوط بتاریخ و ادب ایران انتشار دهد. این مجله بنام «یادگار» نشر شد و مدت پنج سال ادامه یافت و در شمار بهترین مجلاتی قرار گرفت که تاکنون در زبان فارسی چاپ شده است. ضمناً بتأسیس انجمنی بنام «انجمن نشر آثار ایران» مبادرت کرد. غرض وی از این کار آن بود که کتابهای مهم و مفید را نشر کند. چند کتاب هم منتشر کرد.

پس از آنکه یادگار در سال ۱۳۲۸ تعطیل شد اقبال خسته و فرسوده با دلی آکنده از حسرت و پر از ملال از ایران رفت و برای اینکه در پایان عمر آسودگی و آرامشی داشته باشد سمت نمایندگی فرهنگی ایران در کشورهای ترکیه و ایتالیا را پذیرفت. تا روزی که درگذشت در همین مقام باقی بود. روز بیست و یکم بهمن سال ۱۳۳۴ در شهر رم (ایتالیا) زندگی را بدرود کرد و از جهان کناره گرفت.

مرحوم اقبال مقالات بسیاری در مسائل مختلف ادبی و تاریخی و اجتماعی دارد که درجراید و مجلات چاپ شده است و مهمترین آنها را باید در مجله‌های بهار، دانشکده، آینده، مهر، ایرانشهر، یادگار، ارمغان، ایران امروز، یغما، آموزش و پرورش، شرق، فروغ، تربیت، نشریه وزارت امور خارجه، اطلاعات ماهانه و مجله دانشکده ادبیات تهران خواند. فهرست مقالات مهم او را که در زمینه تحقیقات مربوط به ایران است در «فهرست مقالات فارسی» می‌توان یافت.

پس از مرگ آن فقید سعید، دانشگاه تهران کتابخانه او را برای کتابخانه دانشکده ادبیات و نوشته‌ها و اوراق بازمانده دیگر وی را که غالباً نوشته و اثر قلم اوست برای کتابخانه مرکزی دانشگاه خرید. در میان آنها مطالبی به دست آمد که قابل نشر بود. فهرست آثار چاپ نشده آن مرحوم بصورت مقاله‌ای بقلم نویسنده این ستور در نخستین دفتر «نشریه کتابخانه مرکزی دانشگاه درباره نسخه‌های خطی»، انتشارات دانشگاه، (انتشارات دانشگاه، تهران، ۱۳۴۰) چاپ شد. این فهرست بعدها تکمیل گردید و اخیراً در مجموعه کمینه (تهران ۱۳۵۴) به چاپ رسیده است.

این دانشمند کم نظیر و فعال بعد از پنجاه و نه سال
زندگی پرسود و گرانبار که حاصل آن قریب پنجاه کتاب
و چند صد مقاله و نشر مجله نفیس یادگار و بسیاری آثار
دیگر بود و قرون متمادی برجای خواهد ماند ، در شهر رم
جهان فانی را بدرود گفت.

ایرج افشار

فهرست آثار عباس اقبال بترتیب تاریخ طبع

- ۱۳۴۲ ق. قابوس وشمگیر زیاری ، از انتشارات مجله
ایران شهر، برلین ، ۲۷ ص .
- ۱۳۰۶ ش. شرح حال عبدالله بن المقفع فارسی. از انتشارات
مجله ایران شهر، برلن، ۷۵ ص.
- ۱۳۰۸ ترجمه « یادداشتهای ژنرال تره زل فرستاده
ناپلئون بسمت هند » ، از انتشارات اداره شورای
نظام، ز + ۱۶۹ + ۸ ص.
- ۱۳۰۹ تصحیح « حدائق السحر فی دقایق الشعر » اثر
وطواط، از انتشارات کتابخانه کاوه ، عیج + س ص.
- ۱۳۱۰ ترجمه « مأموریت ژنرال گاردان در ایران » تألیف
پسرش کمت آلفرد دو گاردان، از انتشارات اداره
شورای نظام، ۱۹۳ ص.
- ۱۳۱۱ خاندان نوبختی، یو + ۱۹۷ ص.
- ۱۳۱۲ ترجمه « طبقات سلاطین اسلام » تألیف استانی
لین پول، از انتشارات کتابخانه مهر، یط + ۳۳۹
ص .

- ۱۳۱۲ تصحیح «بیان الادیان» تألیف ابوالمعالی محمد-
الحسینی العلوی، یج + ۶۷ ص.
- ۱۳۱۲ تاریخ مفصل ایران از استیلای مغول تا اعلان
مشروطیت «جلد اول از حمله چنگیز تا تشکیل
دولت تیموری». ز + ۶۳۶ ص. (چند بار بعد چاپ
شده)
- ۱۳۱۲ کلیات علم جغرافیا، ۲۴۷ ص.
- ۱۳۱۳ نشر «بیست مقاله قزوینی» جلد دوم، ۲۹۰ ص
(چاپ دوم در سال ۱۳۳۲)
- ۱۳۱۳ تصحیح معالم العلماء (متن عربی) تألیف رشید-
الدین ابی جعفر محمد السروی (ابن شهر آشوب)،
۱۲ + ۱۴۲ ص.
- ۱۳۱۳ تصحیح «تبصرة العوام فی معرفة مقالات الانام»
تألیف منسوب به سید مرتضی ابن داعی حسنی
رازی، ی + ۲۹۵ ص.
- ۱۳۱۳ تصحیح «تجارب السلف در تواریخ خلفا و وزرای
ایشان» تألیف هندو شاه بن سنجر بن عبدالله
صاحبی نخجوانی، ید + ۳۶۸ ص.
- ۱۳۱۳ تصحیح «تمة الیتمیة» (متن عربی) تألیف ابو منصور
نعالی، دردو جلد، ۸ + ۱۷۴ + ۱۲۸ ص.

- ۱۳۱۴ تاریخ اکتشافات جغرافیائی و تاریخ جغرافیا ،
۲۴۷ ص.
- ۱۳۱۴ تصحیح شاهنامه فردوسی ، از چاپ کتابفروشی
بروخیم، جلد های ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶.
- ۱۳۱۵ کلیات جغرافیای اقتصادی، ج + ۲۲۱ ص.
- ۱۳۱۵ ترجمه «سیرت فلسفی رازی» ابوبکر محمد بن
زکریای رازی، یو + ۱۶ ص.
- ۱۳۱۷ تصحیح «طبقات الشعراء فی مدح الخلفاء والوزراء»
(متن عربی) تألیف ابن المعتز، از انتشارات اوقاف
گیب، لندن، ۲۰۱ + ۶ + ۶۰۹ + XXXII ص.
- ۱۳۱۹ تصحیح «دیوان امیر معزی»، از انتشارات کتابفروشی
اسلامیه، س + ۸۶۸ ص.
- ۱۳۱۹ م. تصحیح «لغت فرس» تألیف اسدی طوسی ، ک +
۵۷۱ ص.
- ۱۳۲۰ تصحیح «تاریخ طبرستان» تألیف بهاء الدین محمد
ابن حسن بن اسفندیار کاتب، از انتشارات کلاله خاور،
یب + ۳۳۱ + ۱۷۵ ص.
- ۱۳۲۰ تصحیح و انتخاب «سیاست نامه» ، تألیف خواجه
نظام الملک ، از انتشارات وزارت فرهنگ ،
یو + ۲۹۹ ص .

- ۱۳۲۰ کلیات تاریخ تمدت جدید، ب + ۳۶۴ ص.
- ۱۳۲۱ تصحیح کلیات عبید زاکانی (قصاید و غزلیات و قطعات و رباعیات و عشاقنامه)، از انتشارات مجله ارمغان، کد + ۱۴۷ ص.
- ۱۳۲۲ نشر مجله یادگار تا سال ۱۳۲۸ (پنج سال).
- ۱۳۲۴ نشر «رجال کتاب حبیب السیر» گردآورده عبدالحسین نوائی، ضمیمه سال اول مجله یادگار، ک + ۳۰۴.
- ۱۳۲۵ تصحیح «روزنامه میرزا محمد کلانتر فارس» ضمیمه سال دوم مجله یادگار ک + ۱۲۷ ص.
- ۱۳۲۵ نشر «شرح حال عباس عباس میرزا ملک آرا» باهتمام عبدالحسین نوائی، با مقدمه عباس اقبال در احوال مؤلف، (نشریه شماره ۱ انجمن نشر آثار ایران).
- ۱۳۲۵ تصحیح «انیس العشاق» تألیف شرف الدین رامی، نشریه شماره ۲ انجمن نشر آثار ایران، و + ۶۴ ص.
- ۱۳۲۶ ترجمه «سه سال در دربار ایران» تألیف دکتر فوریه، از انتشارات کتابفروشی علی اکبر علمی، ۳۲۵ ص.
- ۱۳۲۷ تصحیح «تاریخ نو» تألیف جهانگیر میرزا، از

- انتشارات کتابفروشی علمی اکبر علمی، ک+۳۴۷ ص
۱۳۲۷ نشر « جنگ انگلیس و ایران در سال ۱۲۷۳ »
تألیف کیتین هنت ترجمه حسین سعادت نوری با
حواشی و اضافات عباس اقبال ، ضمیمه سال سوم
مجله یادگار، ب+۱۲۴ ص .
- ۱۳۲۸** تصحیح « شدالازار فی حطالاوزار عن زوار المزار »
تألیف معین الدین ابوالقاسم جنید شیرازی ، با
مشارکت مرحوم محمد قزوینی ، از انتشارات
وزارت فرهنگ ، ه+۶۲۱ ص .
- ۱۳۲۸** تصحیح « سمط العلی للحضرة العلیا » تألیف ناصر-
الدین منشی کرمانی ، تحت نظر مرحوم محمد
قزوینی ، ل+۱۴۸ ص .
- ۱۳۲۸** مطالعاتی درباره بحرین و جزایر و سواحل خلیج
فارس ، ۱۴+۱۵۰ ص .
- ۱۳۲۸** تصحیح « مجمع التواریخ » (در تاریخ انقراض صفویه
و وقایع بعد) تألیف میرزا محمد خلیل مرعشی
صفوی ، ح+۱۶۶ ص .
- ۱۳۲۸** تصحیح « ترجمه محاسن اصفهان » بقلم مافروخی ،
ترجمه حسین بن ابی الرضا آوی ، ضمیمه یادگار ،
ز+۱۶۸ ص .
- ۱۳۲۹** تصحیح عتبة الکتبة (مجموعه مراسلات دیوان
سلطان سنجر) ، بقلم مؤید الدولة منتجب الدین

- بدیع اتابك الجوينی، با مشاركت مرحوم محمد قروینی، از انتشارات وزارت فرهنگ، + ۱۷۰ ص.
- تصحیح « المضاف الى بدیع الازمان فی وقایع کرمان »، تألیف حمیدالدین احمد بن حامد کرمانی ملقب به افضل کرمان، ه + ۶۰ ص.
- تصحیح « فضایل الانام من رسائل حجة الاسلام » (مکاتیب فارسی غزالی)، و ۴ + ۴۲۰ ص.
- تصحیح « شرح قصیده عینیه ابن سینا در احوال نفس بزبان فارسی »، مندرج در شماره ۴ سال اول. مجله دانشکده ادبیات، ص ۱۴ تا ۲۹.
- تصحیح « ذیل بر سیرالعباد سنائی » از حکیم اوحدالدین طبیب رازی، مندرج در شماره ۳ سال ۲ مجله دانشکده ادبیات ص ۸ تا ۱۶.
- وزارت در عهد سلاطین بزرگ سلجوقی، بکوشش محمد تقی دانش پژوه و یحیی ذکاء، انتشارات دانشگاه تهران، ۸ + ۳۶۱ ص.
- میرزا تقی خان امیرکبیر، بکوشش ایرج افشار، انتشارات دانشگاه تهران (هدیه دکتر اصغر مهدوی)، ۵ + ۴۳۳ ص.
- مجموعه مقالات عباس اقبال آشتیانی شامل یکصد و یک مقاله، با مقدمه و تصحیح دکتر محمد دبیرسیاقی، کتابفروشی خیام، وزیری، ۹۷۲ ص.

هنگام تحصیل در اروپا

در پاریس - ۱۳۱۴

عباس اقبال

عباس اقبال

عباس افبال

عبدالحمين هزير

نصرت اللہ فلسفی

عباس اقبال

ملک الشعرا بهار و عباس اقبال

ملك الشعرا بهار

دینشاه ایرانی

علی دشتی
(نمونه راپندرات تاگور)

سہید نفیسی

عباس اقبال رشید یاسمی

نصر اللہ فلسفی